

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra praktické teologie

Bakalářská práce

**SOCIÁLNÍ ROZMĚR DLUHOVÉ PASTI U OSOB
OMEZENÝCH NEBO ZBAVENÝCH
ZPŮSOBILOSTI K PRÁVNÍM ÚKONŮM
VE MĚSTĚ PÍSKU**

Vedoucí práce: Ing. Jaroslav Šetek, Ph. D.

Autor práce: Věra Hlavínová

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Forma studia: kombinovaná

Ročník: 3.

2011

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47, odst. b, zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Písku dne 15. března 2011

.....

Děkuji vedoucímu mé bakalářské práce panu Ing. Jaroslavu Šetkovi, Ph. D. a konzultantovi Mgr. Tomáši Veberovi, Th. D., za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce, také děkuji Městu Písek, svému zaměstnavateli, za poskytnutí možnosti provést rozhovory se svými klienty.

OBSAH:

Obsah.....	4
ÚVOD.....	5
1 TEORETICKÁ ČÁST	7
1.1 Pojem dluhová past.....	7
1.1.1 Vznik dluhové pasti.....	7
1.1.2 Rozměr dluhové pasti.....	8
1.1.3 Vývoj dluhové pasti.....	10
1.1.4 Formy dluhové pasti.....	11
1.1.4.1 Smlouva o půjčce a úvěru	11
1.1.4.2 Spotřebitelské úvěry	12
1.1.4.3 Směnka	12
1.1.4.4 Úrok a úroková sazba	12
1.1.4.4 Roční procentní sazba nákladů	14
1.2 Způsobilost k právním úkonům	14
1.2.1 Osoba omezená nebo zbavená způsobilosti k právním úkonům.....	15
1.2.2 Soudní rozhodnutí o omezení nebo zbavení způsobilosti k právním úkonům.....	16
1.3 Opatrovnictví.....	17
1.3.1 Soudní usnesení o určení opatrovníka.....	19
1.3.2 Funkce opatrovníka.....	20
1.3.3 Pravomoci opatrovníka.....	22
1.3.4 Opatrovník jako úřední osoba.....	22
1.4 Sociální práce v této oblasti	24
1.4.1 Bydlení	25
1.4.2 Poradenství	26
1.4.3 Sociální dávky a sociální služby	26
1.4.4 Sociální pracovník jako poskytovatel péče	27
1.4.5 Sociální práce jako nástroj proti sociálnímu vyloučení	29
2 PRAKTICKÁ ČÁST.....	30
2.1 Metodika.....	30
2.1.1 Metoda sběru dat	30
2.1.2 Realizace výzkumu	32
2.1.3 Zkoumaný soubor	32
2.1.4 Výsledek výzkumu	32
2.2 Kasuistiky	33
2.2.1 Kasuistika Františka s kombinovaným postižením.....	33
2.2.2 Kasuistika Jiřího s duševním onemocněním.....	34
2.2.3 Kasuistika Jany s duševním onemocněním.....	35
Diskuze.....	36
ZÁVĚR.....	37
Seznam literatury.....	38
Seznam příloh.....	41
Přílohy.....	42
Abstrakt.....	44

Úvod

Dluhová problematika se v posledních letech stala součástí našeho života. Je to patrné ze všech sdělovacích prostředků a je potřeba si uvědomit, že lze poukázat i na její sociální rozměr. Na tuto problematiku bych se chtěla ve své práci zaměřit především, a to s ohledem na osoby omezené nebo zbavené způsobilosti k právním úkonům. Život na dluh se stal běžnou součástí života posledních let jak ve světě, tak u nás.

K výběru i zpracování tohoto tématu mě vedlo zejména profesní zaměření. Jsem opatrovníkem několika osob, které jsou omezeny nebo zbaveny způsobilosti k právním úkonům.

Cílem mé práce je poukázat na sociální rozměr dluhové pasti a upozornit na sociální propad u osob omezených nebo zbavených způsobilosti k právním úkonům. Za pomoci výzkumu prokázat, že i osoba omezená nebo zbavená způsobilosti k právním úkonům se může potýkat se zadlužením a potažmo i s dluhovou pastí.

První hypotéza: Pomocí výzkumu doložit procento klientů omezených nebo zbavených způsobilosti k právním úkonům, kteří se potýkají s problémem zadlužení nebo vznikem dluhové pasti.

Druhá hypotéza: V návaznosti na první hypotézu potvrdit či vyvrátit pomocí doložených kasuistik, že i osoba omezená nebo zbavená způsobilosti k právním úkonům, která se potýká s problémem zadlužení a vzniku dluhové pasti následně zaznamenává i sociální propad.

Teoretická část bakalářské práce je rozdělena do čtyř celků, kde v prvním z nich je objasněn pojem dluhová past, který je dále rozdělen od jejího vzniku, rozměru, vývojových stádií a forem. Zde je popsán počátek problému, do kterého se klient dostává.

Ve druhé kapitole se věnuji osobám omezeným nebo zbaveným způsobilosti k právním úkonům. Je zde naznačen postup při tomto procesním úkonu v soudním řízení. Dále rozhodnutí a usnesení soudu v této věci.

Třetí část je zaměřena na výklad pojmu opatrovník a výkon funkce opatrovníka a je dělen na osoby vykonávající funkci jako soukromé (fyzické) a veřejné (právnícké). Snažím se naznačit rozdíly z hlediska kvality jednotlivých přístupů k opatrovancům.

Čtvrtá část je věnována sociálním službám, které mohou využívat tito klienti a sociální práci s osobami omezenými nebo zbavenými způsobilosti k právním úkonům.

Také se částečně dotýkám názoru na práci sociálního pracovníka v této oblasti, jeho kvalit a osobnostních rysů.

V praktické části mé bakalářské práce se věnuji rozboru výzkumu, provedenému při použití komunikační techniky, zúčastněného pozorování a rozhovoru, sociálního pracovníka se svými klienty. Dále jejich kasuistikám a popisům současné situace, ve které se ocitli a to z rozdílných důvodů. Přesto je společným jmenovatelem problému zadlužení jejich finanční negramotnost. Dávám prostor i pro diskuzi.

Závěrem shrnuji problematiku osob omezených nebo zbavených způsobilosti k právním úkonům jako osob zdravotně postižených a sociálně znevýhodněných z hlediska majoritní společnosti s odkazem k Evropskému roku boje s chudobou a sociálním vyloučením (rok 2010). Zejména snahu pomoci těmto lidem dostat se z bludného kruhu jejich života, jejich prohlubující se deprivaci a společenskému vyloučení a ne se od nich odtahovat, či úplně distancovat, je nutné prohlubovat demokratizaci a humanizaci současné společnosti právě v souvislosti se zázemím, diskriminací a prosazování práva na občanskou spravedlnost u těchto společensky vyloučených minoritních skupin našich spoluobčanů. Život na dluh se stal pro mnoho z nás běžnou životní součástí. Z tohoto důvodu je nutné dodávat všem skupinám obyvatel současné společnosti informace v podobě finančního poradenství.

Ve své práci čerpám především z monografických publikací. Protože se jedná o nová témata, není proto těchto publikací mnoho. Dluhová problematika je téma aktuální a v současné společnosti dosti rozšířené. Jako základní literaturu pro dané téma bych označila publikaci kolektivu autorů pod vedením Zuzany Dvořákové, nazvanou *Slabikář finanční gramotnosti*, vydanou společností COFET, a.s., která se touto problematikou široce zabývá. Stejná společnost vydala i autobiografickou knihu Lucie Vrbkové *Už nikdy dlužníkem*, jejíž autorka jako první občan České republiky úspěšně absolvovala insolvenční řízení.

Literatura, z které jsem čerpala v problematice osob omezených nebo zbavených způsobilosti k právním úkonům je téma poněkud rozšířenější a množství publikací jemu se věnující je podstatně větší. Jmenovala bych přece jen důležitou publikaci pro svoji práci a tou je *Člověk s duševním postižením a jeho právní jednání* od Jany Marečkové a Maroše Matiaška, vydané v nakladatelství Linde.

1 TEORETICKÁ ČÁST

V této části práce bych chtěla definovat a vymežit pojmy, které jsou důležité pro objasnění problematiky dluhů, dluhové pasti a osob omezených nebo zbavených způsobilosti k právním úkonům. Také poukazuji na problematiku sociální práce v této oblasti a definuji funkci sociálního pracovníka v práci s klienty.

1.1 Pojem dluhová past

Dluhová past je finanční, resp. ekonomický pojem a znamená, že dlužník řeší splátku jednoho dluhu dalším dluhem, protože nemá dostatek jiných prostředků. Je nutné si uvědomit, že zadlužit se bez dostatečných rezerv v příjmech nebo majetku využitelných pro splácení dluhu není příliš zodpovědné. Dluhová past nastane, pokud se nepředvídaně objeví nezbytné výdaje a rovnováha mezi příjmy a výdaji je porušena. Pokud něco takového nastane, dost lidí pak, z nedostatku jiných příležitostí a možností, využije nabídek rychlých půjček, půjček v rámci kreditních karet nebo limitů kontokorentních úvěrů. Často bez ohledu na nákladnost a rizikovost takového řešení.¹

Dluhová past tedy velice zjednodušeně znamená, že splátka jednoho dluhu je řešena dalším dluhem, protože není dostatek jiných prostředků (příjmy a výdaje tak nejsou v rovnováze).² Pak můžeme také termínem dluhová past, který dnes slyšíme z médií stále častěji označit stav kohokoli z nás, kdo si například půjčil peníze u banky či nebankovní společnosti a z nepředvídatelných důvodů se celá situace zkomplikovala.

1.1.1 Vznik dluhové pasti

Obecně bych chtěla poukázat na vznik dluhové pasti. V tomto případě s bankami mohou jednat samozřejmě jen osoby způsobilé k právním úkonům.

Základem vzniku dluhové pasti je půjčka, resp. úvěr, tedy nějaký subjekt vám půjčí peníze, písemně o tom sepíšete dohodu nebo smlouvu o úvěru a cenou za poskytnutí této půjčky jsou úroky, které platíte. Nejčastěji si půjčujeme u bank a také u společností poskytujících úvěry. Úvěry můžeme rozdělit na: hotovostní, u kterých se nikdo neptá na účel, dostáváte peníze v hotovosti, mívají vyšší úročení a jsou tedy dražší, záleží na

---

¹ Srov. DVOŘÁKOVÁ, Z.; a kol. *Slabikář finanční gramotnosti: Učebnice základních 7 modulu finanční gramotnosti*, Praha: COFET, a.s., 2009, s. 343.

² Srov. tamtéž, s. 355.

rychlosti splacení, na tom kolik informací po vás banka nebo společnost žádá a zda požaduje zajištění (majetkem, ručitelem, směnkou atd.), spotřebitelský, účelový úvěr určený na zakoupení konkrétní věci třeba auta, nábytku, DVD, obvykle mívá proti hotovostnímu úvěru nižší úrok, hypotéka je zajištěný úvěr na zakoupení nebo rekonstrukci nemovitosti, hypotéky se poskytují na vyšší částky (cca od 300 tis.) a je vyžadována zástava majetkem, splatnost hypotéky je dlouhá proto může být až 40 let, americká hypotéka je v principu o hypotéku v hotovost, je také zajištěna nemovitým majetkem.³

Zadlužování českých občanů, domácností a zvyšující se počet exekucí se stále častěji objevuje jako běžná situace každodenního života. Viditelný je i dynamický nárůst předlužování obyvatel České republiky. Půjčování peněz a to zejména mimo bankovními subjekty je ziskový obchod, o jehož velikosti svědčí zvětšující s počet návrhů na osobní bankrot.

1.1.2 Rozměr dluhové pasti

Banka či kterákoli jiná společnost, poskytující úvěry, vás před poskytnutím úvěru prověří neboli bonifikuje, zjednodušeně řečeno ověří, zda máte na to, abyste mohli splácet a jak kvalitní klient resp. dlužník budete. Je důležité si uvědomit, že dlužníkem se stáváte ihned po podpisu úvěrové smlouvy, ne až ve chvíli, kdy přestanete platit. Můžete být a většina z vás je i kvalitními dlužníky, tedy platíte včas a v potřebné výši dohodnuté splátky. V okamžiku, kdy se opozdíte s platbou, nebo ji nepošlete v potřebné výši, stáváte se „opravdovým“ dlužníkem a s tím, jak špatně splácíte, klesá i vaše kvalita jako klienta.

Banky a společnosti vás nejprve upozorňují dopisy a upomínkami na zaplacení chybějících splátek, případně vám volají. Množství upomínek závisí na tom, jak je nastaven vnitřní systém vymáhání v dané společnosti, mohou být tři, může jich být více a může být jen jedna. Pokud je tento způsob upozornění a následně vymáhání dlužných částek neúspěšný, pak banky a společnosti přistupují k razantnějšímu způsobu vymáhání pohledávky a tím je soudní cesta, vymáhající agentura, prodej pohledávky, rozhodčí řízení atd. Je třeba si uvědomit, že každá upomínka vás stojí peníze. Ve chvíli, kdy jste v prodlení se splátkami, banky vám účtují sankční úroky a ty jsou nemalé. V této fázi ještě není nic ztraceno. Komunikujte se svými bankéři a hledejte řešení

---

³ Srov. VRBKOVÁ, L. *Už nikdy dlužníkem: Pro všechny, kteří si půjčili, půjčují a hodlají si půjčit peníze*. 3. vyd. Praha: COFET, a.s., 2009, s. 23.

problému, který je v zárodku. Dnes je možné ve většině úvěrových produktů přerušit splácení a také existuje pojištění pro případ neschopnosti platit. Nedohodnete-li se s bankou včas, může dojít k soudnímu vymáhání a zde si banka najímá zpravidla advokáta, čímž se navyšuje dlužná částka o advokátní tarif v řádu několika tisíců korun a o soudní poplatek. Soud zde vydává tzv. platební rozkaz, a pokud s ním dlužník nesouhlasí, je ve věci nařízeno hlavní líčení. Jelikož se jedná o celkem jasně definovanou věc, je dlužník povinen zaplatit dlužnou částku do 3 dnů od právní moci rozhodnutí soudu. Pokud tak neučiní nebo se neodvolá, je dluh vymahatelný v exekučním řízení. Soud pak ustanoví ve věci exekutora a ten vydá exekuční rozhodnutí o způsobu, jakým bude dlužná částka vymáhána – exekuce na majetek povinného nebo exekucí na plat povinného, případně exekucí účtu dlužníka. V těchto případech se zvyšuje dlužná částka o náklady na výkon exekuce, kdy často přesahuje samotnou dlužnou částku.⁴

Lidem chybí základní znalosti, dovednosti a hodnotové postoje k hospodaření s financemi, které jsou nezbytné k tomu, aby občan zabezpečil sebe i své blízké z pohledu této problematiky v současné společnosti. Souhrn znalostí ze 7 základních modulů (počínaje znalostmi psychologie a konče právními znalostmi, přes cenovou, informační, peněžní a další gramotnosti) je od roku 2007 nazýván společností COFET, a.s., finanční gramotnost. Při této příležitosti je nutné zmínit ještě jeden problém v současném ekonomickém prostředí našeho státu. Tím je lichva v právním státě. Právní stát by měl svými zákony chránit své občany a umožnit efektivní aplikaci práva na skutečné události. Opravdu tomu tak je? Máme přece zákony a lichva je trestný čin. Jak uvádí § 218 trestního zákona: *„Kdo zneužívá něčí rozumové slabosti, tísně, nezkušenosti, lehkomyšlnosti nebo něčího rozrušení, dá sobě nebo jinému poskytnout nebo slíbit plnění, jehož hodnota je k hodnotě vzájemného plnění v hrubém nepoměru, nebo kdo takovou pohledávku uplatní nebo v úmyslu uplatnit ji na sebe převede, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti. Odnětím svobody na šest měsíců až pět let nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, získá-li činem uvedeným v odstavci 1 pro sebe nebo pro jiného značný prospěch, spáchá-li takový čin jako člen organizované skupiny, nebo způsobí-li takovým činem jinému stav těžké nouze.*

---

⁴ Srov. VRBKOVÁ, L. *Už nikdy dlužníkem*, s. 32 an.

*Odnětím svobody na tři léta až osm let bude pachatel potrestán, získá-li takovým činem pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu.*⁵

Avšak průkaznost lichvářského počínání je velice složitá. Za lichvu je proto odsouzeno velice málo lichvářů. Práce policie přece jen vyznívá lépe. Někdy se totiž pochybní finančníci domáhají svých splátek ne úplně čistými prostředky a dochází k návazné trestné činnosti, jež je dokumentovatelná mnohem lépe. Jedná se o ublížení na zdraví, vyhrožování, únosy, organizování prostituce apod. Usvědčit je z těchto zločinů bývá jednodušší, a také se tak často děje.

Prevence to je slovo používané ve všech diskusích na téma předlužení nejčastěji. Každý si musí osvojit jisté finanční minimum, které ho bude chránit před agresivním útokem nevýhodných půjček. To je však, jednoduše řečeno, běh na dlouhou trať. Postupné vzdělávání populace, zvláště těch nejproblematičtějších nízko příjmových vrstev, není otázkou měsíců ani let, mnohem spíše počítejme nároky v řádech desetiletí.⁶

1.1.3 Vývoj dluhové pasti

Vymáhající agentury, resp. inkasní společnosti, přicházejí na řadu jako další článek v procesu vymáhání pohledávky. Mohou být najaty bankou nebo společností, které dlužíte, a mohou být také novými vlastníky pohledávky v případě, že ji odkoupili. Opět vás budou kontaktovat telefonicky, písemně nebo formou upomínek, ale používají i osobní kontakt. Tehdy vás pracovník takovéto agentury navštíví doma, v horším případě v zaměstnání. Jejich metody vymáhání působí proti bankovním upomínkám drsněji, avšak drží se litery zákona. Upomínací dopisy bývají psány emočně, používají velké ztučněné písmo a vesměs vám agentura nabízí většinou poslední možnost zaplatit, dohodnout se na způsobu uhrazení dluhu před soudním řízením. Mohou s vámi sepsat uznání dluhu a závaznou dohodu o řešení vašeho dluhu. Komunikujte s nimi. I když mnohdy mohou jejich upomínky ve vás vyvolat strach. Mějte také na paměti, že vymáhající agentura si k vašemu dluhu připočte své náklady na vymáhání a váš dluh začíná narůstat nejen o sankční poplatky bance nebo společnosti, od které jste si původně půjčili.⁷

---

⁵ Zákon č. 40/2009 Sb., § 218, *trestní zákoník*, ve znění pozdějších předpisů.

⁶ Srov. DVORÁKOVÁ, Z.; a kol. *Slabikář*, s. 142 an.

⁷ Srov. VRBKOVÁ, L. *Už nikdy dlužníkem*, s. 35 an.

Proti jednotlivci, finančně negramotnému občanovi, zde stojí profesionální skupiny, vybavené všemi moderními znalostmi marketingů, reklamy, psychologie atd., jež jsou spolu s právními specialisty a obrovskými finančními zdroji připraveny neznalého člověka zbavit nejen peněz, ale mnohdy i „střechy nad hlavou“. Upozornění na nezaplacené splátky jsou stále častější a častější.

1.1.4 Formy dluhové pasti

Jak již jsem naznačila výše lze si půjčit peněžní prostředky u celé řady subjektů, přičemž bych rozdělila věřitele na dvě základní skupiny, a to nepodnikatele a podnikatele.

Nepodnikatelé jsou všechny fyzické osoby, které nepodnikají v oblasti poskytování úvěrů a půjček. V reálném životě se s nimi setkáváme velice zřídka. Zpravidla se jedná o příbuzné, kamarády, sousedy apod. S těmito věřiteli pak lze uzavírat smlouvy o půjčce dle občanského zákoníku. Není vyloučeno ani uzavření smlouvy o úvěru dle obchodního zákoníku, tento postup se však v praxi neuplatňuje.⁸

V této fázi vyjasňování pojmů bych chtěla upozornit na skutečnost, že s bankou může jednat jen osoba způsobilá k právním úkonům. Způsobilost k právním úkonům znamená dle § 8, odst. 1, občanského zákoníku „*způsobilosti fyzické osoby vlastními právními úkony nabývat práv a brát na sebe povinnosti*“⁹ Těto způsobilosti nabývá fyzická osoba dosažením zletilosti, tj. dosažením osmnáctého roku věku, či uzavřením manželství před dosažením věku zletilosti.

1.1.4.1 Smlouva o půjčce a úvěru

Smlouvou o půjčce peněžních prostředků věřitel přenechává dlužníkovi určité množství peněžních prostředků a dlužník se zavazuje tyto prostředky vrátit. Vzniká teprve v okamžiku poskytnutí peněžních prostředků.¹⁰

Smlouva o úvěru patří mezi typy smluv, řešené obchodním zákoníkem. Nejsou tak nutně jejími účastníky podnikatelé. Věřitel se zavazuje, že na požádání dlužníka poskytne v jeho prospěch peněžní prostředky do určité částky, a dlužník se zavazuje poskytnuté peněžní prostředky vrátit a zaplatit úroky. Dlužník nemusí vyčerpat celý

⁸ Srov. DVOŘÁKOVÁ, Z.; a kol. *Slabikář*, s. 363 an.

⁹ Zákon č. 40/1964 Sb., § 8, odst. 1, *občanský zákoník*, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰ Srov. DVOŘÁKOVÁ, Z.; a kol. *Slabikář*, s. 365.

úvěr. Vzniká dohodou účastníků o jejich podstatných náležitostech, nevyžaduje se, aby k poskytnutí peněžních prostředků skutečně došlo.¹¹

1.1.4.2 Spotřebitelské úvěry

Spotřebitelem se rozumí fyzická osoba, které jsou peněžní prostředky pro nepodnikatelské (soukromé) účely poskytovány. Ve spotřebitelském úvěru nejde o zvláštní druh úvěru, pouze zpřísnění podmínek poskytování půjček a úvěrů podle obchodního, resp. občanského zákoníku. Zákon stanoví jednotné podmínky pro poskytování ve snaze ochránit spotřebitele a poskytnout jim informaci o tom, kolik celkem zaplatí za poskytnutí úvěru.¹²

1.1.4.3 Směnka

Směnka je cenný papír, jímž výstavce směnky slibuje osobě uvedené ve směnce, že jí v určené době a na určeném místě zaplatí určitou sumu, směnka vlastní, nebo ve které výstavce přikazuje třetí osobě, směnečníkovi, aby za něj zaplatila osobě ve směnce uvedené směnečnou sumu v určené době a na určeném místě, cizí směnka. Výstavcem směnky je v případě půjček a úvěrů dlužník a příjemcem plnění ze směnky věřitel. Směnka tedy obsahuje bezpodmínečný písemný závazek v přesně určené formě, poskytující majiteli směnky právo vyžadovat ve stanovené lhůtě úhradu peněžní sumy uvedené na směnce.¹³

1.1.4.4 Úrok a úroková sazba

Úrok vyjadřuje cenu peněz. Z pohledu dlužníka je to částka, kterou zaplatí za zapůjčené peníze. Z pohledu věřitele je to částka, kterou dostane za to, že někomu peníze na určitou dobu zapůjčil. Můžeme také říci, že úrok je peněžítá odměna za půjčení peněz, zároveň je to cena, kterou dlužník zaplatí za dohodnutý časový interval.

V následujících čtyřech odstavcích se pokusím objasnit pojem s použitím srovnání z publikace kolektivu autorů pod vedením Zuzany Dvořákové *Slabikář finanční gramotnosti*.

---

¹¹ Srov. DVOŘÁKOVÁ, Z.; a kol. *Slabikář*, s. 367.

¹² Srov. tamtéž, s. 371.

¹³ Srov. tamtéž, s. 376.

Úroková sazba je procentní vyjádření podílu úroku k hodnotě půjčeného kapitálu. Úroková sazba se také váže k období, ke kterému se vztahuje úrok. Toto období definují zkratky za uváděnou sazbou. Znalost těchto zkratek je naprosto nezbytná ke správnému výpočtu úroku. Protože úroková sazba může být roční, pak vyjadřujeme zkratkou p.a. (per annum), pololetní, pak vyjadřujeme zkratkou p.s. (per semestrum), čtvrtletní se zkratkou p.q. (per quartale), měsíční se zkratkou p.m. (per mensem) a denní, kterou vyjadřujeme zkratkou p. d. (per dies). Pro běžné účely postačí si zapamatovat nejvíce užívané zkratky a to p.a., jako roční úrokovou sazbu a p.m., jako měsíční úrokovou sazbu.

Úrokové období je doba, za kterou se pravidelně připisují úroky, nebo v případě úvěru doba, ke které se úroky vztahují.

V praxi se běžné úročení na běžném účtu, kdy si vklad můžeme vybrat kdykoliv pohybuje kolem 0,1 % p.a. a termínované vklady na 1 rok, kdy možnost vybrání prostředků je po uplynutí 1 roku, mají úrokové sazby od 2,3 % do 4,15 %, p. a. Zpravidla tedy platí, že čím kratší je doba, na kterou peníze ukládáme, tím nižší je úroková sazba, kterou nám společnost nabídne.

To ale není teorie v případě úvěrů, zejména v nebankovním sektoru. Proto je nezbytné přečíst si pozorně smlouvu k úvěru či půjčce a ověřit si, k jakému období zapůjčení peněz se vztahuje příslušná úroková sazba. V tomto případě je nutné mít na paměti, že neznalost nás neomlouvá. Jako příklad uvádím smlouvu o půjčce, kde je definována sazba 5 % p. m., bude dlužník muset zaplatit úroky ve výši 5 % měsíčně, tj. 60 % ročně!

Důležité upozornění se ještě týká existence dvou základních způsobů úročení. Je to jednoduché a složené úročení. Jednoduché znamená, že úroky se vždy počítají ze stejné základní částky, složené úročení znamená, že se úroky postupně připisují k základní částce, ta se pak postupně navyšuje a úroky se v dalším období počítají již z této zvýšené částky. Jde v podstatě o placení úroků z úroků.¹⁴

---

¹⁴ Srov. DVORÁKOVÁ, Z.; a kol. *Slabikář*, s. 252 an.

1.1.4.5 Roční procentní sazba nákladů

Roční procentní sazba nákladů, nejčastěji uváděná pod zkratkou RPSN je důležitý pojem v oblasti půjček a úvěrů. Proto je nutné ho vysvětlit. Jedná se o již zmíněnou roční procentní sazbu nákladů, kterou banky či splátkové společnosti musí dle zákona klientovi sdělit. V současnosti jde o jediný srovnatelný ukazatel toho, jak je úvěr skutečně drahý. RPSN vyjadřuje úrokovou míru, pro kterou se rovná čistá současná hodnota získaných půjček čisté současné hodnotě výdajů, splátek, poplatků apod.¹⁵

K tomuto tématu hovoří i článek renomovaného autora, který se touto tematikou zabývá, na webových stránkách společnosti Člověk v tísni, který je v mírné opozici k důvěryhodnosti zveřejňované sazby RPSN u bankovních i nebankovních subjektů: „V našich kampaních striktně odlišujeme bankovní a nebankovní sektor, přitom lze říci, že dnes se již některé nebankovní společnosti chovají solidněji, než některé banky a naopak. Zvláště při uplatňování RPSN dochází k takovým nepřesnostem, že je lepší se podle tohoto ukazatele neorientovat, protože dle našich výpočtů existuje pouze jediná banka, která uvádí RPSN zcela přesně,“ dodává k tomu Daniel Hůle.¹⁶

1.2 Způsobilost k právním úkonům

Každý člověk od svého narození je způsobilý mít práva. Zaručuje mu to Listina základních práv a svobod, čl. 5, hlava II., která je součástí Ústavního pořádku České republiky. Dle tohoto dokumentu, čl. 1, hlava I. jsou „Lidé svobodní a rovní v důstojnosti i právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezczizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné.“¹⁷

Občanská práva souvisejí s individuální svobodou, ochranou osobnosti, svobodou projevu, myšlení a vyznání, právem vlastnit majetek a uzavírat smlouvy a právem na spravedlnost chráněným nezávislým soudnictvím.¹⁸

Proto o omezení nebo zbavení způsobilosti k právním úkonům může rozhodovat pouze soud. V následujících dvou kapitolách se této problematice věnuji podrobněji.

¹⁵ Srov. DVORÁKOVÁ, Z.; a kol. *Slabikář*, s. 258.

¹⁶ HŮLE, D. Analýza nebankovních úvěrů: Noví hráči v predátorském indexu. (online)

¹⁷ Zákon č. 1/1993 Sb., hlava II., čl. 5, *Listina základních práv a svobod*, ve znění pozdějších předpisů

¹⁸ Srov. POTŮČEK, M. *Křížovatky české sociální reformy*. Praha: SLON, 1999, s. 39.

1.2.1 Osoba omezená nebo zbavená způsobilosti k právním úkonům

Podle ustanovení § 10 odst. 1 obč. zák. přikročí soud ke zbavení způsobilosti k právním úkonům, jestliže zjistí, že člověk pro duševní poruchu, která není jen přechodná, není vůbec schopen činit právní úkony. Podle stejného paragrafu, odstavce 2 k omezení způsobilosti k právním úkonům dojde, jestliže je splněna podmínka, že člověk pro duševní poruchu, která není jen přechodná, anebo pro nadměrné požívání alkoholických nápojů nebo omamných prostředků či jedů je schopen činit jen některé právní úkony. V rozhodnutí o omezení způsobilosti k právním úkonům musí soud určit rozsah omezení. O zbavení nebo omezení způsobilosti k právním úkonům rozhoduje soud na dobu neurčitou. Dle následujícího odstavce 3 téhož paragrafu soud však musí z úřední povinnosti změnit nebo zrušit rozhodnutí o zbavení či omezení způsobilosti, změní-li se nebo odpadnou-li důvody, které k němu vedly.¹⁹

Důsledkem zbavení způsobilosti k právním úkonům tedy je, že člověk je zbaven možnosti činit veškeré právní úkony. Přestože zbavení způsobilosti k právním úkonům upravuje občanský zákoník, má toto rozhodnutí dopad i do sféry rodinných a pracovních vztahů a dokonce i do sféry typicky veřejnoprávní. Člověk je totiž zbaven i dalších práv, jako je například právo uzavřít sňatek, činit právní úkony související s rodičovskou zodpovědností či právo volit. Zbavení se dotýká i veškerých procesních úkonů, tj. včetně práva iniciovat a účastnit se řízení před soudem (s výjimkou řízení o způsobilosti k právním úkonům) nebo před správním úřadem.

V důsledku omezení způsobilosti k právním úkonům ztrácí člověk možnost činit ty právní úkony, které soud v rozhodnutí o omezení vymezí. Lze se setkat jak s vymezením negativním, tzn. že soud specifikuje úkony (oblasti), pro které člověk způsobilost ztrácí, nebo s vymezením pozitivním, tzn. že soud specifikuje úkony (oblasti), pro které je způsobilost člověka zachována. Autoři se domnívají, že vymezení pozitivní není správné, neboť v jeho důsledku dochází zákonitě k širšímu omezení, než je nezbytně nutné. S tím souvisí i poznatek, že takové rozhodnutí je rovněž nutně nedostatečně odůvodněno, protože soud nezhodnotí schopnosti člověka ve všech oblastech, pro které byla jeho způsobilost omezena.²⁰

---

¹⁹ Srov. zákon č. 40/1964 Sb., § 10, odst. 1, *občanský zákoník*, ve znění pozdějších předpisů.

²⁰ Srov. MAREČKOVÁ, J.; MATIAŠKO, M. *Člověk s duševním postižením a jeho právní jednání: Otázka opatrovnictví dospělých*, Praha: Linde, 2010, s. 97 an.

1.2.2 Soudní rozhodnutí o omezení nebo zbavení způsobilosti k právním úkonům

Řízení o ustanovení opatrovníka je upraveno samostatně v § 192 až 193 o.s.ř. a je odděleno od řízení o způsobilosti k právním úkonům. V rozhodnutí o omezení nebo zbavení způsobilosti k právním úkonům nemůže být zároveň ustanoven opatrovník. To však nebrání soudu, aby opatrovníka ustanovil jiným rozhodnutím ve stejný moment, kdy je člověk omezen nebo zbaven způsobilosti k právním úkonům. Ustanovení § 192 odst. 1 o.s.ř. uvádí: „*Předseda senátu je povinen postarat se o to, aby byl ustanoven opatrovník osobám, kterého podle zákona musejí mít. Soud ustanoví opatrovníkem rodiče či jinou osobu blízkou osoby, která opatrovníka podle zákona musí mít, nebrání-li tomu zvláštní důvody, zejména protichůdné zájmy mezi touto osobou a rodičem či jinou osobou blízkou či mezi těmito osobami navzájem.*“²¹

Jinak by došlo k situaci, že osoba omezená nebo zbavená způsobilosti k právním úkonům nemůže jednat sama ani prostřednictvím opatrovníka, což představuje porušení čl. 5 Listiny základních práv a svobod, který stanoví, že každý je způsobilý mít práva.²² V praxi bylo běžné, že mezi právní mocí rozhodnutí o omezení nebo zbavení způsobilosti k právním úkonům a usnesením o ustanovení opatrovníka byla časová prodleva několik měsíců. Během této doby člověk žil v právním vakuu, protože de iure nemohl právně relevantně jednat, ale nebyl nikdo, kdo by jednal místo něj. Nová právní úprava tento závažný nedostatek odstranila.²³

Proto se v souladu s obecnými pravidly dovozuje nutnost aplikace § 29 odst. 3 o.s.ř. a ustanovení opatrovníka pro řízení, jehož funkce zanikne právní mocí usnesení o ustanovení opatrovníka opatrovanci.²⁴

Poté, co je opatrovanci ustanoven pravomocně stálý opatrovník, bude opatrovance v řízeních zastupovat tento opatrovník. Ustanovení opatrovníka je prvním úkolem soudu v opatrovnickém řízení. Jeho splnění nemusí být bezproblémové, když leckdy vhodná osoba nemusí být k dispozici, resp. nemusí být soudu známa. Jen výjimečně bude prováděno rozsáhlejší dokazování, když podstatou této fáze řízení je vyhledávání vhodné osoby, která by funkci opatrovníka mohla a byla ochotna zastávat. Vyslechnut

²¹ Zákon č. 99/1963 Sb., § 192, odst. 1, *občanský soudní řád*, ve znění pozdějších předpisů.

²² Srov. zákon č. 1/1993 Sb., čl. 5, *Listina základních práv a svobod*, ve znění pozdějších předpisů.

²³ MAREČKOVÁ, J.; MATIAŠKO, M. *Člověk s duševním postižením*, s. 129.

²⁴ Srov. HLADÍKOVÁ, D. *Instituce veřejného opatrovníka*. In *Sborník příspěvků ze seminářů pořádaných v rámci projektu Život do svých rukou*, Praha: QUIP, 2007, s. 84.

by měl obvykle být budoucí opatrovanec a opatrovník. Soud by měl zjistit jejich názory na zamýšlené opatření a popř. jim dá možnost činit jiné návrhy.²⁵

Robert Kaňka ve svém článku, uveřejněném ve *Sborníku příspěvků ze seminářů* pod názvem *Současná právní úprava institutu opatrovnictví v ČR*, uvádí: „*Opatrovnictví jako jeden z druhů zákonného zastoupení může mít několik modalit. Ve vztahu k problematice osob s duševní poruchou připadá v úvahu především opatrovnictví z důvodu omezení nebo zbavení způsobilosti k právním úkonům (...). Osobě omezené nebo zbavené způsobilosti k právním úkonům má být neprodleně ustanoven opatrovník. S ohledem na hmotně-právní podmínky pro omezení nebo zbavení způsobilosti k právním úkonům je zřejmé, že v této drtivé většině případů půjde o opatření dlouhodobé, trvající minimálně řadu měsíců, v drtivé většině řadu let, popř. o opatření ve vztahu k opatrovanci doživotní. Účelem tohoto úkonu je především nahrazení nedostatečně funkčních rozpoznávacích, rozhodovacích a volních schopností opatrovance schopnostmi opatrovníka, a umožnit tak právní nakládání se statky opatrovance a tudíž i ochranu jeho práv a zájmů.*“²⁶

1.3 Opatrovnictví

Opatrovnictví je nepochybně velice komplexním právním institutem. Souvisí jednak s otázkou rozhodování člověka, s otázkou přístupu k postižení a organizací opatrovnictví jako služby. Jak uvádí Jana Marečková a Maroš Matiaško: „*Carney rozlišuje čtyři hlavní modely opatrovnictví:*

- a) medicínský model (medico-legal)*
- b) sociální model (welfare)*
- c) administrativní model (administrative)*
- d) soukromý model (private ordering)*

V praxi bychom jenom stěží našli některý z těchto modelů v čisté podobě, jedná se vždy o jejich různé kombinace.“²⁷

Jestliže se pokusím tyto čtyři modely rozebrat podrobněji, pak pro následující srovnání použiji kapitoly z knihy autorů Jany Marečkové a Maroše Matiaška, kteří se této problematice věnují. Pro srovnání nabízím následujících pět odstavců.

---

²⁵ Srov. HLADÍKOVÁ, D. Instituce veřejného opatrovníka. In *Sborník příspěvků*, s. 85.

²⁶ KAŇKA, R. Současná právní úprava institutu opatrovnictví v ČR. In *Sborník příspěvků*, s. 72 an.

²⁷ MAREČKOVÁ, J.; MATIAŠKO, M. *Člověk s duševním postižením*, s. 125.

ad a) Medicínský model opatrovnictví vychází z medicínského přístupu k postižení. Systém je spojený s náhradním rozhodováním, jeho vlastností je protekcionismus a paternalismus. Opatrovník je ustanovován na základě znaleckého posouzení lékařů (psychiatrů) o vlivu diagnózy člověka na jeho schopnost se rozhodovat. Takto ustanoveným opatrovníkem je někdo, kdo nejlépe víc, co opatrovanec potřebuje, je tím, kdo se o něho stará a za něj rozhoduje. Ústředními body jsou diagnóza, znalec a znalecký posudek. Tento systém trpí rigiditou a nedostatečně reaguje na sociální potřeby člověka, který se dostane do jeho soukolí. Jeho prvky jsou patrné více či méně téměř v každém právním řádu. Přeceňování role znalců a potírání procesních práv lidí vyšetřovaných v řízení o způsobilosti k právním úkonům a v opatrovnickém řízení je zjevné i v české perspektivě.

ad b) Sociální model vychází z tradice sociálního hnutí 19. století. Podle Gorgona můžeme na sociální model nahlížet ve dvou rovinách, a to jednak jako na podskupinu sociálních služeb, příkladem mohou být kanadské nebo americké zákony proti zneužívání starších lidí, jednak jako na vyjádření občanské společnosti zachycené v koncepci podporovaného rozhodování.

Tento model opatrovnictví, pojímaného jako sociální služba, je do značné míry paternalistický. Je běžné, že jsou „v zájmu“ osoby s postižením potlačena některá její práva (např. právo na spravedlivý proces). Tyto jsou typické pro angloamerický právní systém (Kanada, USA, Austrálie). Jejich účelem je chránit starší lidi před zneužíváním a zanedbáváním. V kontinentální Evropě ochranu starších lidí nezabezpečuje zvláštní právní úprava, ochrana je jim poskytována obecnými instituty civilních norem. V různých zemích můžeme nalézt různé mutace sociálního modelu.

ad c) Administrativní model opatrovnictví můžeme nalézt v právních řádech zemí, kde došlo ke ztrátě důvěry v soudní ochranu lidí s postižením, případně tam, kde se hledal způsob, jak zpřístupnit ochranu masám obyčejných občanů. Administrativní model je typický pro Austrálii, např. v Novém Jižním Walesu nerozhoduje o ustanovení opatrovníka soud, ale administrativní orgán, tzv. Opatrovnický tribunál, proti jehož rozhodnutí je možné se odvolat ke správnímu tribunálu. Tento model je dle autorů považován za úspěšný.

ad d) Soukromý model opatrovnictví se někdy označuje jako „liberální“ nebo „tržní“ model opatrovnictví. Pokrývá široké spektrum opatření, jako jsou ochranné služby a finanční management prostřednictvím trvalých plných mocí, závazků nebo

předběžných právních prohlášení. Příkladem tohoto modelu může být japonský systém dobrovolného opatrovnictví vytvořený v rámci právní reformy z roku 2000.²⁸

Pojmem opatrovnictví se také zabývá Robert Kaňka a říká: „S institutem opatrovnictví se setkávají především duševně nemocní, osoby trpící duševní poruchou, kteří patří mezi znevýhodněné skupiny obyvatelstva, na jejichž ochranu a za účelem posílení jejich společenského postavení jsou přijímána různá opatření, včetně legislativních. Duševně nemocní mohou mít nedostatek sociálních dovedností, obtížně komunikovat nebo neobvykle nakládat s majetkovými hodnotami, a tak se určitým způsobem vyčleňovat z většinové společnosti. Duševní nemoc má, za stávající společenské situace, na jedince i na jeho blízké okolí řadu negativních dopadů, od sociálních až po ekonomické. Účinek těchto dopadů je navíc znásoben jejich vzájemnou provázaností a spolupůsobením.“²⁹

1.3.1 Soudní usnesení o určení opatrovníka

Proto, aby fyzické osobě byl určen opatrovník, je třeba, aby byla rozsudkem okresního soudu omezena nebo zbavena způsobilosti k právním úkonům, jak uvádím.

Opatrovnictví navazuje přímo na tento úkon a definuje je občanský zákoník v rubrice „zákonné zastoupení“ v § 26 až 30 občanského zákona. V § 26 obč. zákona uvádí: „Pokud nejsou fyzické osoby k právním úkonům způsobilé, jednají za ně jejich zákonní zástupci.“³⁰

Zákonným zástupcem osoby omezené nebo zbavené způsobilosti k právním úkonům je soudem ustanovený opatrovník. Opatrovnictví je možné dělit podle několika hledisek buď podle subjektu, který je výkonem opatrovnictví pověřen, na soukromé a veřejné opatrovnictví (viz níže), nebo podle povahy opatrovnictví na řádné, zvláštní (prozatímní), kolizní a procesní opatrovnictví.

Řádné opatrovnictví je upraveno v ustanovení § 27 odst. 2 občanského zákoníku, který uvádí: „Zákonným zástupcem fyzické osoby, která byla rozhodnutím soudu zbavena způsobilosti k právním úkonům nebo jejíž způsobilost k právním úkonům byla rozhodnutím soudu omezena, je soudem ustanovený opatrovník.“³¹

---

²⁸ Srov. MAREČKOVÁ, J.; MATIAŠKO, M. *Člověk s duševním postižením*, s. 125 an.

²⁹ KAŇKA, R. *Současná právní úprava institutu opatrovnictví v ČR*. In *Sborník příspěvků*, s. 70.

³⁰ Zákon č. 40/1964 Sb., § 26, *občanský zákoník*, ve znění pozdějších předpisů.

³¹ Tamtéž, § 27, odst. 2.

Zvláštní (prozatímní) opatrovník může být podle § 29 občanského zákoníku ustanoven, pokud existují „jiné vážné důvody“ a pokud je splněna některá z následujících podmínek:

1. je to nezbytné pro ochranu zájmů dotyčné osoby; nebo
2. vyžaduje-li to veřejný zájem.

Kolizní opatrovnictví podle § 30 občanského zákoníku vzniká, pokud existuje střet zájmu:

1. mezi (řádným) opatrovníkem a osobou bez plné způsobilosti k právním úkonům; nebo
2. mezi různými osobami bez plné způsobilosti k právním úkonům (např. mezi dvěma osobami zbavenými způsobilosti k právním úkonům), které zastupuje tentýž (řádný) opatrovník.

Kolizní opatrovník se často ustanovuje pro jediný právní úkon, ve spojitosti s nímž došlo ke střetu zájmů. Procesní opatrovnictví (opatrovnictví pro řízení) je nutné odlišit od předchozích typů. Hlavní rozdíl spočívá v tom, že opatrovník pro řízení zastupuje osobu jen v průběhu řízení. Oprávnění opatrovníka pro řízení je omezeno právě jen na dané řízení a automaticky zaniká ustanovením řádného opatrovníka. Ve výjimečných případech může soud ustanovit také tzv. „kolizního opatrovníka pro řízení“, pokud dojde ke střetu zájmů mezi zastoupenou osobou a opatrovníkem, např. když si dotyčná osoba na služby opatrovníka stěžuje.³²

V § 30 je přímo uvedeno: „Dojde-li ke střetnutí zájmů zákonného zástupce se zájmy zastupovaného nebo ke střetnutí zájmů těch, kteří jsou zastoupeni tímž zákonným zástupcem, ustanoví soud zvláštního zástupce.“³³

1.3.2 Funkce opatrovníka

Opatrovnictví nad osobami omezenými nebo zbavenými způsobilosti k právním úkonům můžeme rozlišovat také podle toho, jestli je opatrovníkem blízká osoba, např. člen rodiny, přítel nebo právnická osoba, jejíž je člověk členem, anebo je jím soudem ustanovený orgán veřejné správy. Opatrovníky patřící do první skupiny nazýváme soukromými opatrovníky, protože jejich vztah je k opatrovanci soukromé, osobní povahy.

---

³² Srov. MAREČKOVÁ, J.; MATIAŠKO, M. *Člověk s duševním postižením*, s. 129.

³³ Zákon č. 40/1964 Sb., § 30, *občanský zákoník*, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon preferuje, aby opatrovníkem byl příbuzný člověka nebo jiná osoba, která splňuje podmínky pro ustanovení opatrovníkem.

Přímo se v § 27 odst. 3 obč. zák. uvádí: „*Nemůže-li být opatrovníkem ustanoven příbuzný fyzické osoby ani jiná osoba, která splňuje podmínky pro ustanovení opatrovníkem, ustanoví soud opatrovníkem orgán místní správy, popřípadě jeho zařízení, jestliže je oprávněno vystupovat svým jménem.*“³⁴

Osoba, která má vykovávat opatrovnictví, s tím musí souhlasit a musí složit slib do rukou předsedy senátu soudu.

Mezi opatrovancem a opatrovníkem by měl být vzájemný vztah důvěry a respektu. Člověk omezený nebo zbavený způsobilosti k právním úkonům by měl soudu navrhnout, kdo by podle něho nejlépe mohl splňovat roli opatrovníka. Nenavrhne-li nikoho, nebo dospěje-li soud k závěru, že se nejedná o vhodnou osobu, pak soud hledá jiného vhodného kandidáta na funkci opatrovníka. V případech, kdy soud ignoruje vyšetřovaného člověka v řízení o způsobilosti k právním úkonům, např. tím, že ho nepředvolá, nevyslechne a nedoručí mu rozhodnutí, je téměř nemožné, aby člověk omezený nebo zbavený způsobilosti k právním úkonům přijal svého opatrovníka, nebo aby vůbec někoho na tuto funkci sám navrhl. Je povinností soudu, aby opatrovnictví bylo založeno na vztahu důvěry a vzájemného respektu a aby opatrovníkem nebyl člen rodiny (např. bratr), který není s opatrovancem v kontaktu, případně je od něj vzdálen, nebo existuje-li či hrozí-li střet zájmů mezi ním a opatrovancem.³⁵

Funkce opatrovníka se může týkat mimo povinnosti zajistit základní životní potřeby opatrovance i správy jeho záležitostí, včetně správy jeho majetku. V zavedené soudní praxi dohlíží na správu majetku soud. Zpravidla prostřednictvím dotazníku, který soud zasílá k vyplnění opatrovníku jedenkrát ročně. O pravdivosti opatrovníkových informací se soud příliš nepřesvědčuje. Dohled soudu nad činností opatrovníka se jeví jako spíše formální a ne příliš dostatečný, jak by v rámci systému ochrany osob, které nejsou schopny samy se zastupovat, státu příslušelo. Všichni bychom měli mít na paměti, že smyslem této právní úpravy je ochrana těchto osob v míře nejnutnější. Duševní porucha není výjimečná záležitost a může postihnout kohokoliv, tedy i nás a naše nejbližší.³⁶

³⁴ Zákon č. 40/1964 Sb., § 27, odst. 3., *občanský zákoník*, ve znění pozdějších předpisů.

³⁵ Srov. MAREČKOVÁ, J.; MATIAŠKO, M. *Člověk s duševním postižením*, s. 129 an.

³⁶ Srov. HLADÍKOVÁ, D. *Instituce veřejného opatrovníka*. In *Sborník příspěvků*, s. 56 an.

1.3.3 Pravomoci opatrovníka

Opatrovník spravuje majetkové hodnoty pro opatrovance, který je však i nadále (samozřejmě) subjektem vlastnických či jiných práv a povinností. Možnost výkonu vlastnických a dalších práv opatrovance nebude sice v důsledku opatrovnického řízení omezena, ale často jsou jeho výsledky bezprostředně dotčena.

Dále opatrovník rozhoduje o majetku opatrovance, resp. způsobu dispozice s určitou majetkovou hodnotou ve vlastnictví opatrovance. V rámci této pravomoci se řídí pokyny soudu, který schvaluje úkony učiněné opatrovníkem na účtu opatrovance. Typicky se může jednat o nakládání s cennými papíry, majetkovými účastmi na obchodních společnostech, nemovitostmi či byty (vč. nájmu, podnájmu, rekonstrukcí a přestaveb), u nájemního bydlení půjde často o ukončení nájmu bytu dohodou oproti zaplacení tzv. odstupného či výměnu bytu, dále může jít o prodej či koupi movitých věcí vyšší hodnoty a z pozůstalosti.

Duševně nemocní nemusí být často schopni ani své požadavky či návrhy formulovat a může být proto diskutováno, do jaké míry je u duševně nemocných vhodné spoléhat na jejich aktivitu jako je podání návrhu, vyjádření podnětu apod. Zásadní věcí je informovanost opatrovance ohledně jeho záležitostí a možnosti seznamovat se s obsahem opatrovnického spisu.³⁷

Běžné majetkové úkony činí opatrovník sám, bez aktivní součinnosti soudu. Z této jeho činnosti podává opatrovník periodické zprávy a vyúčtování tak, jak mu tuto povinnost uloží soud. V běžné praxi dochází k podávání zpráv soudu jedenkrát v období roku. Pakliže opatrovník zašle zprávu z vlastní iniciativy, nelze se tomuto bránit. Další prověřování ze strany soudu o pravdivosti uvedených údajů od opatrovníka nejsou.

1.3.4 Opatrovník jako úřední osoba

Veřejný opatrovník je ustanoven usnesením soudu jen pokud nemůže být opatrovníkem některá z výše uvedených osob, soud pak ustanoví opatrovníkem orgán místní správy (tzv. veřejného opatrovníka). Toto opatření by mělo být výjimečné. Orgánem místní správy se myslí město (obec) jako právnická osoba, ne městský (obecní) úřad. Orgán místní správy pak určí, který z jeho zaměstnanců bude funkci opatrovníka konkrétní osob vykonávat. Většinou se jedná o úředníka sociálního odboru, který je opatrovníkem

---

³⁷ Srov. HLADÍKOVÁ, D. Instituce veřejného opatrovníka. In *Sborník příspěvků*, s. 79 an.

několika osob současně. Souhlas veřejného opatrovníka s opatrovnictvím není nutný, protože výkon veřejného opatrovnictví je povinností místní správy.³⁸

Pokud tedy není v rodině či blízkém okolí osoby, jejíž způsobilost byla rozhodnutím soudu omezena nebo zbavena, vhodná osoba pro výkon funkce opatrovníka, pak je výkonem této funkce pověřen orgán místní správy. Výkon této funkce lze chápat jako výkon sociálně-právní ochrany. Obecně vzato má každý nárok na sociálně-právní ochranu, může se tedy jednat o sociální službu nebo o výkon povinnosti státu k občanům, kteří se nacházejí v obtížné sociální situaci z různých důvodů (nepříznivý zdravotní stav, bytové podmínky, nízké příjmy, apod.) Výkon opatrovnictví není jasně metodicky ukotven. Samotný výkon funkce je pak spojen s velmi nejasně stanovenými kompetencemi. Laická, ale i odborná veřejnost vyžaduje od opatrovníka takové zásahy do klientova soukromí, které mu nepřísluší. (Častým jevem je představa o celkové odpovědnosti za chování a jednání klienta, odpovědnost za jím způsobené škody apod.)

Výkon veřejného opatrovnictví je obvykle svěřen pracovníkovi odboru sociálních věcí na obci s rozšířenou působností. Výkonem opatrovnictví by měl být pověřen sociální pracovník, jehož kvalifikační předpoklady vyplývají ze zákona o sociálních službách. Opatrovník se při výkonu své funkce řídí občanským zákoníkem, kde jsou stanoveny povinnosti z funkce vyplývající. Pokud je veřejný opatrovník kvalifikovaným sociálním pracovníkem, dochází k propojení opatrovnictví se samotnou sociální prací. Klientovi je pak také poskytováno základní sociální poradenství dle zákona o sociálních službách. Nedílnou součástí práce opatrovníka – sociálního pracovníka je pomoc klientovi orientovat se v sociálních službách a umožnit mu tyto služby využívat.³⁹

Kompetentní sociální pracovník musí umět získat informace o klientovi a jeho okolí, o zázemí, sestavit a realizovat plán intervencí, hodnotit výsledky, vědět, jak práci s klientem ukončovat. K tomu využívá schopnosti navázat kontakt, vést rozhovor, empaticky naslouchat, být vnímavý k verbálním i neverbálním projevům klienta a jiných respondentů, umět pozorovat. Ví, jak komunikovat s ostatními členy týmu, dalšími odborníky a institucemi a to ústně i písemně. Má jasno v etice své práce, v tom, jak zacházet s informacemi o klientovi. Má přehled o možnostech a zdrojích v komunitě, snaží se je rozšiřovat či vytvářet. Zná systém sociálního zabezpečení, legislativu a sociální politiku, orientuje se v životním stylu a hodnotách různých

³⁸ Srov. MAREČKOVÁ, J.; MATIAŠKO, M. *Člověk s duševním postižením*, s. 130 an.

³⁹ Srov. HLADÍKOVÁ, D. *Instituce veřejného opatrovníka. Sborník příspěvků*, s. 93.

společenských skupin a je k nim vnímavý. Pomáhá klientovi orientovat se v jeho nárocích a zprostředkovává mu dávky a služby sociálního zabezpečení.⁴⁰

1.4 Sociální práce v této oblasti

Je zřejmé, že pojmy půjčka, úvěr, dluh, zadlužení, dlužník a věřitel patří v pozitivním i v negativním smyslu k současnému každodennímu životu. Jednotlivé bankovní domy se předbíhají v nabídkách úvěrů a některé společnosti dokonce samy přinášejí finanční prostředky ve formě peněžních půjček až do bytu. Pořízení nákladnějších spotřebních předmětů „na dluh“ je přijímáno se samozřejmostí stejně jako prodej prostřednictvím leasingu. Splácení takových dluhů ve větší či menší míře zatěžuje rozpočty občanů a jejich rodin. Pro některé z nich se v určitých obtížných životních situacích stává splácení velkým problémem, v řadě případů nejsou schopni dostát závazkům vzniklým z právního vztahu, jakým je v těchto případech příslušný kupní smlouva či smlouva o půjčce, úvěru, apod.

Obdobně se do takových obtížných situací, charakterizovaných neschopností hradit peněžité částky za poskytované služby, dostávají někteří občané v souvislosti s úhradou nákladů za nájemné a za plnění spojená s užíváním bytu. Jde především o nájemce komunálních bytů, bytů pronajímaných soukromými vlastníky nemovitostí určených k bydlení, v řadě případů i majitelů rodinných domků, popřípadě bytů v soukromém vlastnictví, pokud nejsou schopni hradit náklady za spotřebovanou energii (elektřina, plyn), vodu apod. Je nezvratnou skutečností, že počet těchto dlužníků narůstá. Nezaplacení nájemného se za stanovených podmínek stává spouštěcím či startovacím mechanismem procesu, na jehož konci je opuštění bytu, nutnost přestěhování, ztráta jistoty bydlení a právní ochrany s bydlením spojené.

Za této situace je na místě otázka, kde nakonec budou žít lidé, kteří pro neplacení nájemného skončí v náhradním bytě nebo v náhradním ubytování, ale s nájemní smlouvou na dobu určitou, což je nechráněný nájemní vztah, a po jeho skončení v případě opětovného neplacení nevznikne nárok na žádnou bytovou náhradu. Některé příklady ukazují, že nájemné v náhradním ubytování je vyšší než to, které předtím obyvatelé nebyli schopni platit, takže očekávaný výsledek je zřejmý. Z hlediska záchranné sociální sítě je ještě možnost řešení této situace pomocí azylové péče (nejde o péči zaměřenou na občany žádající v České republice o azyl). Jinak je třeba počítat se

---

⁴⁰ Srov. MATOUŠEK, O.; a kol. *Sociální práce v praxi: Specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2005, s. 137.

vznikem slumů a bezdomovectvím. Jak ukazují zahraniční i tuzemské zkušenosti, je azylové zabezpečení bydlení až desetkrát dražší než opatření, která sociálně zranitelné skupiny udrží v nájemním bydlení.

1.4.1 Bydlení

Pokud jde o města a jejich výkon samosprávné působnosti v oblasti bydlení, jde především o tyto čtyři role.

Město jako správce bytového fondu, což vykonává v samostatné působnosti, vyvíjí samozřejmě a pochopitelně tlak na odstranění neplatičství, vymístění neplatičů, zhodnocení bytů apod. Výsledkem může být vytěšňování sociálně problémových osob směrem od bydlení k azylové péči a bezdomovectví. Tento přístup však není jediný. V některých případech je snaha ze strany měst o předcházení narůstání dluhů prevencí a včasným řešením problému neplacení nájmu, energií a služeb souvisejících s bydlením pomocí splátkových kalendářů, případně vyjednáním tzv. institutu zvláštního příjemce pro výplatu sociálních dávek, který je stanoven neslouží-li dávka účelu, kterému má sloužit.

Město vykonává i státní správu a to v přenesené působnosti, při poskytování dávek sociální péče a tím řeší problémy neplatičství a to ze státních prostředků. Na rozdíl od předchozí varianty je naopak cílem udržet sociálně ohrožené skupiny ve stavu nájemného bydlení.

Město dále jako poskytovatel sociálních služeb, včetně péče o bezdomovce a azylové péče, v samostatné působnosti, což znamená péči o osoby, které ztratily bydlení v nájemních bytech aktivitou jejich majitelů, mezi něž patří i obce samy. Cílem je zabezpečit základní životní podmínky a přístup k sociálním službám v souladu s čl. 12 a 14 Evropské sociální charty. Přímo uvádí: „*Podporovat nebo poskytovat služby využívající metod sociální práce, které přispívají k blahu a rozvoji jak jednotlivců tak skupin v komunitě, a k jejich přizpůsobení společenskému prostředí.*“⁴¹

Město vykonává i sociální práci, s jejíž pomocí mohou zadlužení na nájemném předcházet nebo na jeho vznik bez prodlení reagovat, tak, aby nepřerostlo do nevládnutelných výší. Sem patří i nestranné poradenství. Jde v podstatě o sociálních ochranu a podporu integrace.

---

⁴¹ Evropská sociální charty , čl. 12 a 14, (online).

Je velmi důležité, aby byly všechny tyto aktivity realizovány s vědomím jejich vzájemné souvislosti a také s přihlédnutím k ekonomickým důsledkům.⁴²

1.4.2 Poradenství

Poradenství je imanentní součástí systému dávek a služeb v České republice. V tomto smyslu se setkáváme se základním poradenství, které provádějí prakticky všechny orgány a organizace sociálního zabezpečení u nás. Základními zásadami poradenství u veřejných opatrovníků je nediskriminační přístup. Někdy můžeme hovořit o profesionalitě, kterou je myšlen stejnorodý přístup ke klientům bez ohledu na jejich příslušnost k různě definovaným minoritám a skupinám. Důležitým prvkem je odbornost a nestrannost, autonomie, někdy hovoříme o svobodě klienta, respektu jeho vůle a v neposlední řadě ochrana osobnosti a osobních údajů.⁴³

Cílem poradenství u veřejného opatrovníka je včasné rozpoznání případného osobního problému, v čem spočívá a jakým způsobem ho realisticky řešit. Mnohdy je opatrovník jediná osoba, která je v nejtěsnějším kontaktu s opatrovancem. Opatrovník se pak snaží pomoci klientovi při přijetí svého rozhodnutí i jeho důsledků a ujasnění zejména krátkodobých osobních cílů. Společně se snaží o dosažení klientovy sebedůvěry a důvěry i v ostatní lidi.⁴⁴

1.4.3 Sociální dávky a sociální služby

Sociální důsledky zdravotního postižení jsou kompenzovány formou peněžních příspěvků a sociálních služeb. V případě klientů omezených nebo zbavených způsobilosti k právním úkonům je z důvodu jejich špatného zdravotního stavu, nemoci jako je schizofrenie, mentální retardace apod. přiznán invalidní důchod III. stupně.

Nejvýznamnějším prostředkem sociální rehabilitace jsou sociální služby. Zdravotně postiženým občanům jsou poskytovány zejména v následujících formách: jako technické pomůcky, služby osobní asistence, doprava do zařízení, pečovatelská služba, chráněné bydlení, respitní péče, domovy sociální péče, penzióny a domovy pro seniory, raná péče, centra denních služeb. Ve vztahu k občanům se zdravotním znevýhodněním jsou působištěm sociálních pracovníků úřady (orgány místní státní správy a místní

---

⁴² Srov. NIEDERLE, P. Zadlužení, sociální dávky a sociální práce. In *Romové ve městě: sešity pro sociální politiku*, Praha: Socioklub, 2002, s. 110 an.

⁴³ Srov. MICHALÍK, J., a kol. *Poradenství uživatelům sociálních služeb*, Praha: Silueta, 2008, s. 16 an.

⁴⁴ Srov. tamtéž, s. 19.

samosprávy na úseku sociálních věcí), dále zařízení sociální péče, zdravotní péče a či různá nestátní zařízení.⁴⁵

Náplň práce sociálních pracovníků v sociálních službách je značně rozmanitá, zahrnuje sociální depistáž, terénní sociální práci, diagnózu, řešení sociálně-právních a sociálně-zdravotních problémů uživatelů sociální služby, poradenské služby, diagnostické, výchovné a psychologické činnosti, zastupování klientů při soudních a správních řízeních, práci s rodinou klienta, zprostředkování kontaktů na další instituce a odborníky, spolupráci s ostatními odborníky při řešení nepříznivé sociální situace uživatele sociální služby. Jde o velice různorodé oblasti činnosti. To dokládám i v souvislosti s dluhovou problematikou. Takže do těchto oblastí lze zahrnout i finanční gramotnost a ekonomické otázky. Dále zahrnuje i činnosti metodické a analytické.⁴⁶

Cílem sociálních služeb je vyrovnání příležitostí, umožňující lidem, kteří jsou v důsledku zdravotního nebo sociálního stavu znevýhodněni v zapojení do života společnosti. Jde především o dlouhodobě poskytované profesionální služby. Jde přímo o péči o člověka.⁴⁷

1.4.4 Sociální pracovník jako poskytovatel péče

Sociální pracovník pracuje s duševně nemocnými klienty, kteří jsou omezeni nebo zbaveni způsobilosti k právním úkonům, a vytváří si s pacientem vztah založený na respektu a partnerství, plní roli jakéhosi vyslance, advokáta, tvůrce vztahů, spojky mezi ním a komunitou, majoritou jejíž podmínky dobře zná. Jeho cílem je sociální integrace klienta. Chápe, že se lidé s problémy v oblasti duševního zdraví liší nejen typem psychických problémů, jež zasahují do jejich života, ale i prostředím, zázemím, hodnotami a cíli, které měli a mají, charakteristikami osobnosti, vzděláním a dovednosti, věkem a zkušenostmi, ale také typem profesionální pomoci a podpory, které se jim již dostalo, shrnu-li jsou individualitami.⁴⁸

S ohledem k druhu klientova postižení se snaží sociální pracovník získávat pozornost a respekt pro jedinečnosti vnitřního světa klienta, ovlivňovat prostředí, v němž klient žije, tak, aby bylo humánnější a citlivější k jeho potřebám, mapuje zdravotně-sociální potřeby duševně nemocného klienta, omezeného nebo zbaveného

---

⁴⁵ Srov. MATOUŠEK, O.; a kol. *Sociální práce v praxi*, s. 95 an.

⁴⁶ Srov. tamtéž, s. 96 an.

⁴⁷ Srov. KOZLOVÁ, L. *Sociální služby*. Praha: TRITON, 2005, s. 34.

⁴⁸ Srov. MATOUŠEK, O.; a kol. *Sociální práce v praxi*, s. 135.

způsobnosti k právním úkonům, podporuje sociální integraci klienta.⁴⁹ Souhlasím s Kopřivou: „Úlohou sociálního pracovníka je každého klienta pochopit, zajímat se o něho, vcítit se do něho, jaký je, držet mu palce, prostě mít ho rád, vidět v něm i dobré stránky, které ostatním unikají.“⁵⁰

Předpokladem k práci s duševně nemocnými klienty, omezenými nebo zbavenými způsobnosti k právním úkonům, je základní znalost nejen symptomů, ale i dynamiky duševních onemocnění, terapeutických intervencí, znalost standardů zdravotní a sociální péče a znalost dlouhodobě duševně nemocných jako je schizofrenie, depresivní nebo manická porucha, paranoidní či jiná psychóza. Pokud jde ještě o kombinaci práce sociálního pracovníka a o výkon funkce veřejného opatrovníka, přidáme k tomuto výčtu ještě práci s osamělým klientem, který nemá většinou rodinu ani blízké příbuzné. Pak se dostáváme k pojmu „terminálně závislý pacient“, jde o jedince, jehož stav je výrazně ovlivněn nadměrnou podporou poskytovanou např. během dlouhodobé hospitalizace. Protože právě u těchto klientů, kteří jsou duševně nemocní je běžná i několikaletá hospitalizace v psychiatrických léčebnách, je tento pojem zásadní. U tohoto člověka, který je „terminálně závislý pacient“ se vytratil pocit vlastní odpovědnosti. Okolí ho označuje za nemotivovaného.⁵¹

Proto jsou obecné předpoklady a dovednosti sociálního pracovníka jako je zdatnost a inteligence, přitažlivost, důvěryhodnost a v neposlední řadě i komunikační dovednosti velice důležitým nárokem na výkon sociální práce.

Shrnu-li výše uvedené skutečnosti, pak sociální pracovník by měl být, jak uvádí Mirka Nečasová: „Především profesionálem schopným reflexe a z této pozice by měl posuzovat ostatní povinnosti. Vždy by však měl dokázat své jednání veřejně obhájit.“⁵²

1.4.5 Sociální práce jako nástroj proti sociálnímu vyloučení

Sociální práce, která si klade za cíl odstraňovat příčiny i důsledky sociálního znevýhodnění a to bezesporu práce s osobami omezenými nebo zbavenými způsobnosti k právním úkonům přináší, se soustřeďuje zejména na společenské bariéry, které vedou k omezování určité společenské menšiny. Tito lidé jsou především lidé. Zdánlivě samozřejmý fakt není vždy majoritou respektován. Dobrá sociální práce vychází

⁴⁹ Srov. MATOUŠEK, O; a kol. *Sociální práce v praxi*, s. 136.

⁵⁰ KOPŘIVA, K. *Lidský vztah jako součást profese*, Praha: Portál, 1997, s. 21.

⁵¹ Srov. MATOUŠEK, O.; a kol. *Sociální práce v praxi*, s. 136 an.

⁵² NEČASOVÁ, M. Profesionální etika. In MATOUŠEK, O.; a kol. *Metody a řízení sociální práce*, 2. vyd., Praha: Portál, 2008 s. 46.

z pohledu na člověka jako na jedinečnou bytost a teprve poté přihlíží ke stupni či druhu jeho znevýhodnění.⁵³

Jak uvádí také Mojžíšová: *„Je nezbytné, aby sociální pracovník předcházel znevýhodnění nebo aby ho neposiloval. V praxi to znamená reflektovat individuální, kulturní, strukturální i fyzické překážky bránící klientům jejich sociálnímu začlenění. Sociální práce musí využívat princip partnerství. Znevýhodněným osobám nesmí být odepírána pomoc, kterou potřebují, jen tak bude dosažitelný ideál opravdového začlenění do společnosti.“*⁵⁴

Zároveň bych vyzdvihla důležitost motivace a posilování, které potřebuje zvláště osamělý klient.

---

⁵³ Srov. MATOUŠEK, O.; a kol. *Sociální práce v praxi*, s. 99 an.

⁵⁴ MOJŽÍŠOVÁ, A.; a kol. *Kapitoly sociální práce v praxi*, České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2008, s. 128.

2 PRAKTICKÁ ČÁST

Protože pracuji jako sociální pracovnice, opatrovník osob omezených nebo zbavených způsobilosti k právním úkonům, svoji bakalářskou práci jsem tak z důvodu profesního věnovala této tématice.

2.3 Metodika

Jak uvádí Hendl: *„Metody a techniky se volí dle charakteru zkoumané problematiky. Pro sbírání dat vybíráme metody, které jsou založeny na požadovaném typu informace a na tom, od koho ji získáme a za jakých okolností se tak bude dít.“*⁵⁵

Problematika opatrovnictví osoby omezených nebo zbavených způsobilosti k právním úkonům není v současné době mnoho zmiňovaná ani rozšířená. Podle mého názoru jsem se rozhodla pro smíšený výzkum v jednom výzkumném záměru. Myslím, že je u mnou vybraného výzkumu velice výhodné, že lze podle potřeby začít kvalitativním dotazováním, přičemž použitou technikou bude rozhovor sociálního pracovníka a klienta, poté bude následovat zúčastněné pozorování a získané výsledky se pak dále budu upřesňovat již jen s vybranými respondenty. Kombinují se tak výhody obou metod.

Stejně tak uvádí Aleš Neusar ve svém článku O otázkách a odpovědích: přínos kognitivního přístupu k metodologii dotazování: *„Propojení kvalitativních poznatků s těmi kvantitativními je ideální cestou jak detailně porozumět procesu dotazování a posléze i vhodně interpretovat data.“*⁵⁶

2.3.1 Metoda sběru dat

Zúčastněné pozorování v kvalitativním výzkumu znamená, že výzkumník se stává součástí zkoumané reality, podílí se na dění v dané sociální situaci. To mi umožnilo získat vhled do prožívání a zkušeností zkoumaných osob a dobře porozumět podstatě problému, který jsem zkoumala.

Nestandardizovaný rozhovor je další metoda sběru dat u prováděného výzkumu. Zvolila jsem kombinaci nestandardizovaného a neformálního rozhovoru. Pro tento

---

⁵⁵ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum. Základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2008, s. 48.

⁵⁶ NEUSAR, A. O otázkách a odpovědích. In ŠUCHA, M.; CHARVÁT, M.; ŘEHAN, V.; a kol. *Kvalitativní přístup a metody ve vědách o člověku*. Olomouc: EPAVA, 2009, s. 34.

výzkum se mi zdály obě metody použitelné. Jako sociální pracovník a zároveň tazatel jsem měl obecnou kostru rozhovoru, ale neměla jsem přesně formulované otázky, každá další otázka se rodila na základě předchozí odpovědi, přizpůsobila jsem průběh rozhovoru klientovi, respondentovi. Neformální rozhovor bylo nutné použít v přirozeném prostředí klienta, respondenta, tak, jak vyplynulo z rozhovoru, např. doma nebo v terénu.

Vzhledem ke zdravotnímu a psychickému stavu svých klientů doufám, že jsem zvolila dobře. Dotazník nebylo možné v daném výzkumu uplatnit, neboť byl nebyl klienty ani vyplněn, ani vrácen a myslím, že rozhovor poskytl větší důvěru mezi opatrovníkem a klientem. Jsou na tuto metodu zvyklí. Vzhledem k jejich psychickému onemocnění nepřijímají jakékoliv změny s důvěrou.

Komunikaci i vedení rozhovorů jsem přizpůsobila psychickým i rozumovým schopnostem svých klientů. Jak uvádí Olga Havránková: *„Rozhovor vytváří most, po němž se k sobě dostávají někdy zcela rozdílné světy zúčastněných. Jde o to, aby komunikující lidé jeden druhého pochopili, přijali, podepřeli nebo si navzájem poskytl zpětnou vazbu, radu nebo inspiraci.“*⁵⁷

Stejně tak píše Jaro Křivohlavý: *„Rozhovor je možný jen tam, kde se kladou otázky a kde se na tyto otázky hledají společné odpovědi. Ptá se ten, kdo hledá, kdo se chce něco dozvědět, něco si ujasnit, případně zjistit, jak se s tím či oním problémem vypořádali druzí lidé.“*⁵⁸

Otázky sociálního pracovníka by měly být formulované jasně a srozumitelně. Není vhodné dávat klientovi mnoho otázek najednou, protože se pak těžko orientuje v záplavě otázek, neví na kterou odpovídat dříve, která je důležitější a která méně důležitá, může se ocitnout v rozpacích, kterou si má vybrat. Je-li otázek příliš mnoho, často některé zůstanou nezodpovězené a sociální pracovník se k nim už nevrací. Užitečnější v rozhovoru s klientem jsou otevřené otázky, které poskytují prostor, aby se klient vyjádřil v souvislostech. Sociální pracovník by měl s klientem hovořit jasně a srozumitelně. Úroveň jeho vyjadřování by měla respektovat kapacitu klienta pochopit mluvené slovo i to se děje v poradenském procesu. Sociální pracovník by měl proto

---

⁵⁷ HAVRÁNKOVÁ, O. Případová práce. In MATOUŠEK, O.; a kol. *Metody a řízení sociální práce*, s. 75 an.

⁵⁸ KŘIVOHLAVÝ, J. *Jak si navzájem lépe porozumíme: Kapitoly z psychologie sociální komunikace*. Praha: Svoboda, 1988, s. 165.

sledovat neverbální projevy klienta a ověřovat si, zda klient rozumí položeným otázkám.⁵⁹

2.3.2 Realizace výzkumu

Jak už jsem uvedla v bodu 3, jsem zaměstnaná jako opatrovník osob omezených nebo zbavených způsobilosti k právním úkonům na odboru sociálních věcí a zdravotnictví Městského úřadu v Písku. Svě klienty jsem informovala o prováděném výzkumu a vysvětlila jsem jim i situaci, pro kterou výzkum použiji. Realizovala jsem ho v období měsíců říjen až listopad roku 2010. Rozhovory i zúčastněné pozorování se uskutečňovaly v kanceláři a přirozeném prostředí klientů, tudíž u nich doma i v terénu. Na počátku jsem postupovala metodou zúčastněného pozorování. Poznávala jsem, jak se klienti chovají, vyjadřují a zda vůbec pokládaným otázkám rozumějí. Postupně jsem přecházela k metodě kvalitativního dotazování a prostřednictvím nestandardizovaného a neformálního rozhovoru jsem postupovala dále. Z každého rozhovoru jsem prováděla pozdější záznam, který je uchován v osobním archivu.

2.3.3 Zkoumaný soubor

Rozhovory a pozorování jsem prováděla v místě svého pracoviště, tedy na Městském úřadu v Písku. Respondenty, své klienty jsem oslovovala individuálně. Celkem se jednalo o 20 vybraných osob, ne náhodně, ale přímo z okruhu klientů omezených nebo zbavených způsobilosti k právním úkonům, kterým byl okresním soudem ustanoven opatrovník Město Písek.

2.3.4 Výsledek výzkumu

V příloze číslo jedna jsem obrazově zpracovala výsledek mého výzkumu, který potvrzuje, že převážná většina klientů se v rozhovoru sociálního pracovníka a klienta vyjádřila, že se jejich problém zadlužení dotýká. U většiny klientů můžeme hovořit i o dluhové pasti, v jejím slova smyslu. Tato dluhová past nenabývá sice velkých rozměrů, ale s ohledem na finanční situaci klientů není toto zjištění dobré. Část klientů vzhledem ke svému zdravotnímu stavu a psychickým problémům smysl otázek a vlastní pojem dluhu a dluhové pasti nereflektuje.

---

⁵⁹ Srov. GABURA, J.; PRUŽINSKÁ, J. *Poradenský proces*, Praha: SLON, 1995, s. 32 an.

2.4 Kasuistiky

Jako praktické uvedení do problematiky dluhové pasti a doložení jejího sociálního rozměru uvádím kasuistiky osob omezených nebo zbavených způsobilosti k právním úkonům, kteří se do těchto dluhových problémů dostali.

2.4.1 Kasuistika Františka s kombinovaným postižením

František se narodil dne 18.10.1975 v Písku, rodičům Josefovi a Zdeňce. Otec krátce po jeho narození rodinu opustil. Vyrůstal tedy v neúplné a sociálně slabé rodině. Matka je invalidní důchodkyně. U Františka se ve 13 letech po úraze (pád ze skály) objevila psychická porucha, v důsledku úrazu také skončil na invalidním vozíku. Dle znaleckého posudku vydaného soudním znalcem pro řízení jde o stav nezvratný.

František požádal o bezbariérový byt a osamostatnil se. Tím však začaly jeho problémy s financováním. Znal sice hodnotu peněz, ale nedokázal s nimi hospodařit. Většinou vše utratil za první týden od data výplaty jeho invalidního důchodu. Postupem času si našel přítelkyni a jeho finanční nároky se neustále zvyšovaly. Začal si půjčovat peníze u různých společností. V důsledku své agresivní povahy došlo z jeho strany k napadení veřejného činitele, za tento čin byl odsouzen k náhradě hotových výdajů. Celkem jeho dluhy postupně dosáhly částky Kč 160.000,--.

Usnesením ze dne 3.6.2008 v trestní věci útoku na veřejného činitele – náhrada hotových výdajů celkem Kč 7.854,--

Jako názorný příklad uvedu částky, které dluží společnostem i soukromým osobám: ESSOX Kč 22.917,-- (společnost OSAGE, s.r.o., smlouva na mimosoudní vymáhání pohledávek, Ge Money, multiservis Kč 34.526,-- rozhodčí nález 24.4.2009, žaloba o zaplacení dlužné částky, splátky nařízeny soudem, dohoda o splátkách), Home Credit Kč 17.252,--, DBS Písek (uznání dluhu za rozbitou výlohu Kč 48.413,--, Policie ČR, léčebné výlohy za napadení veřejného činitele Kč 7.800,--, okresní soud úhrada nákladů trestního řízení (27.8.2008) Kč 8.700,--, dlužní úpis se sl. Gabrielou na Kč 20.000,--.

Rozsudkem ze dne 28.3.2009, na návrh matky Zdeňky, byl omezen ve způsobilosti k právním úkonům tak, že může realizovat právní úkony ty, jež se týkají hospodaření s penězi nejvýše do částky Kč 100,-- denně.

Usnesením okresního soudu ze dne 22.6.2009 byl ustanoven opatrovník Město Písek. Příjem Františka není nízký, pobírá invalidní důchod III. stupně Kč 9.080,--

a příspěvek na péči ve výši Kč 8.000,--, obě částky měsíčně. Po zaplacení měsíčních splátek dluhu mu však zůstává velice málo finančních prostředků na osobní spotřebu.

2.4.2 Kasuistika Jiřího s duševním onemocněním

Jiří se narodil dne 21.8.1972 jako druhé dítě biologickým rodičům Antonínu a Marii. Krátce po narození byl přijat o kojeneckého ústavu. Zhruba ve třech letech byl adoptován manžely z Písku. S menšími problémy absolvoval základní školu, dále se ve studiu nedostal. Snažil se o přijetí na učební obor obuvník. Brigádně občas pracoval, ale nikde dlouho nevydržel. V devatenácti letech u něho propukla psychická porucha. Dle znaleckého posudku soudního znalce mohlo jít o dědičné onemocnění. Nemoc se výrazně zhoršovala a šlo o stav nezvratný.

Po úmrtí obou adoptivních rodičů se o Jiřího nikdo nepostaral a on nebyl schopen samostatného života ve společnosti. Neuměl hospodařit s penězi a bál se nakupovat. Jeho nemoc se nevyvíjela dobře. Začal požívat alkohol a návykové látky. Scházel se s nedůvěryhodnými jedinci, kteří u něho doma přespávali a parazitovali na něm. Problémy vyvrcholily, když ve zděděném domku po adoptivních rodičích založil požár a utekl. Proto byl Jiří rozsudkem okresního soudu ze dne 21.7.2003 omezen ve způsobilosti k právním úkonům tak, že může realizovat právní úkony ty, jež se týkají hospodaření s penězi nejvýše do částky Kč 400,-- týdně. Usnesením okresního soud ze dne 4.9.2003 byl ustanoven opatrovník Město Písek.

Jiří se potýkal s finančními problémy vlastně vždycky. Měl vysoké nedoplatky za odběr elektrické energie přesahují částky Kč 20.000,-- ročně. Peníze si půjčuje od sousedů a kamarádů. Částky nejsou vysoké, ale neustále se opakující problém je vracení peněz. I přes omezení ve způsobilosti k právním úkonům Jiří podepsal smlouvu s telefonickou společností a zde provolal vysokou částku Kč 8.000,--.

Dalším jeho problémem jsou časté hospitalizace v psychiatrických léčebnách. Jiří při nich prodá všechny věci, které si bere s sebou. Oblečení, telefon, obuv a půjčuje si další peníze, v léčebně jde o formu lichvy, neboť zde je pacient v prokazatelné sociální i osobní nouzi. Po návratu pak nemá základní oblečení a je nutné znovu vše nakoupit. Jiří se často pohybuje v oblasti černé ekonomiky. Po splacení dluhů si půjčuje neustále další prostředky a tím se dostává do dluhové pasti. Je sociálně izolovaný a osamoceny. Jako jedinou přijímá pomoc od pečovatelské služby.

Jeho příjem není vysoký, pobírá invalidní důchod III. stupně ve výši Kč 7.800,-- a příspěvek na péči ve výši Kč 800,--, obě částky měsíčně. Je si vědom svých finančních problémů a udává, že prodejem svých věcí, získává v nouzi rychle finanční hotovost, kterou pak použije a tím vzniká začarovaný kruh.

2.4.3 Kasuistika Jany s duševním onemocněním

Jana se narodila 24.6.1955 jako zdravé dítě ve zdravém rodinném prostředí. Absolvovala základní školu a vyučila se. Ve 20 letech se provdala a otěhotněla. Po porodu dcery u ní bylo diagnostikováno duševní onemocnění. Manželství bylo rozvedeno a dcera svěřena do péče otce. Jana se mnohokrát léčila v psychiatrických ambulancích a léčebnách. Její stav se stále zhoršoval. S postupem času nebylo v silách rodičů péči zvládat. Dcera již dospěla a podala návrh na zbavení způsobilosti k právním úkonům své matky.

Okresní soud rozhodl dne 15.6.1999 a usnesením ze dne 18.10.1999 se stala opatrovnicí Jany její dcera. Funkci opatrovníka však dcera dlouho nezvládala. Sama požádala okresní soud o zbavení funkce opatrovníka a usnesením okresního soudu ze dne 23.2.2000 bylo ustanoveno opatrovníkem Město Písek.

Jana v současné době žije sama v malém bytě. Opatrovník Janě zajistil pečovatelskou službu, dovoz obědů, dohled nad užíváním léků a doprovod dle potřeby. Jana však i přes tyto sociální služby osamocený život těžko zvládá. V jejím bytě jsou vysoké nedoplatky za odběr vody a elektrické energie. Nedoplatky pak tvoří převážnou část jejich dluhů. Splátky jsou realizovány splátkovými kalendáři, ale současně se vyšplhá nájemné za malý byt velmi vysoko. Roční nedoplatky se pohybují v částkách Kč 10.000,--. Nájem v bytě 1 + 1 vystoupal na Kč 5.000,-- měsíčně. Po zaplacení sociálních služeb Janě nic nezbyvá. Často navštěvuje svoje rodiče a od nich si půjčuje peníze. V důsledku jejích častých a dlouhodobých hospitalizací v léčebnách a osamoceném životě je možné mluvit o sociální izolaci. V této kasuistice bych ráda upozornila na jasný případ sociálního rozměru vzniku dluhové pasti a sociálního propadu u své klientky.

Jana pobírá invalidní důchod III. stupně ve výši Kč 8.500,-- a příspěvek na péči ve výši Kč 800,--, obě částky měsíčně.

Její příjem není vysoký a. po zaplacení nájmu v bytě, elektrické energie a splátek dluhů je zůstatek finančních prostředků pro osobní spotřebu opravdu mizivý. Jak sama

uznává její finanční situace ji posunuje do nízko příjmových skupin obyvatel naší republiky.

Diskuze

S použitím výzkumu jsem se pomocí zúčastněného pozorování a nestandardizovaného rozhovoru pokusila zjistit, jestli osoby omezené nebo zbavené způsobilosti k právním úkonům se potýkají s dluhy nebo s dluhovou pastí. Po vyhodnocení veškeré dokumentace z výzkumu jsem verifikovala hypotézy, které jsem vyslovila na počátku.

Verifikace hypotéz

První hypotéza: pomocí výzkumu doložit procento klientů, kteří se potýkají s problémem zadlužení nebo vznikem dluhové pasti.

Po vyhodnocení celého výzkumu se mi tato hypotéza potvrdila. Stanovila jsem ji na základě zúčastněného pozorování a praktických zkušeností, které jsem získala v zaměstnání. Z 20 respondentů jich 15 uvedlo, že se s dluhovou problematikou setkávají, jsou zadlužení nebo u nich vznikla dluhová past. 2 respondenti s ohledem ke svému druhu postižení (Downův syndrom a středně těžká mentální retardace) se relevantně nemohli vyjádřit, nerozuměli opravdu jednoduchým otázkám, které jsem jim pokládala. 3 respondenti s jistotou uvedli, že se jich tato problematika netýká, mají totiž vytvořeno sociální zázemí, protože jsou klienti domova pro seniory.

Druhá hypotéza: V návaznosti na první hypotézu potvrdit či vyvrátit pomocí doložených kasuistik, že i osoba omezená nebo zbavená způsobilosti k právním úkonům, která se potýká s problémem zadlužení a vzniku dluhové pasti následně znamená i sociální propad a tím doložit sociální rozměr dluhové pasti.

Tato hypotéza se také potvrdila jak dokládám v uvedených kasuistikách (František, Jiří a Jana). Patří již do skupiny 15 respondentů, kteří uvedli, že mají problém s dluhovou pastí již všichni uvedli, že je po ně velkou zátěží a znamená i sociální propad.

Závěr

Výzkumem a doloženými kasuistikami byla potvrzena má hypotéza, že i osoba omezená nebo zbavená způsobilosti k právním úkonům se může potýkat s problémem zadlužení a vznikem dluhové pasti. Vzhledem ke svému postižení a sociálnímu znevýhodnění však tyto osoby nejsou schopny posoudit míru a rozsah jejich finančních problémů. Jedná se o sociálně znevýhodněné jedince v naší společnosti.

Pro sociálně znevýhodněné jedince je typické ekonomické vyloučení. K nutnosti uspokojování základních životních potřeb a vzhledem ke svému postavení vůči majoritní společnosti se často pohybují ve sféře černé ekonomiky a černého trhu práce. Často se dostávají do ekonomického systému zastavování kradených věcí, a pokud je to možné (vlastní-li osobní doklady), i půjčování peněz (např. zneužívání lichváři).

Problém osobnosti je možné spatřovat v mentální retardaci, duševní či fyzické chorobě, nesamostatnosti, osamělosti, invaliditě, závislosti na alkoholu nebo drogách, sociální nezralosti, etnických rozdílech; situace vzniknou po propuštění z léčeben, ústavů, výkonu trestu či po odchodu dosažení dospělosti z etopedických zařízení dále také nízká úroveň vzdělání, nevzdělatelnost, funkční negramotnost. Neorientují se ve společnosti, která je obklopuje, nechápou pravidla a normy, které regulují chování a vzájemné vztahy mezi lidmi, omítají je, nejsou schopni je uplatňovat a řídit se jimi v každodenním životě, finanční negramotnost.

Další příčina může být také v odlišné sociální zkušenosti (např. život a dlouhodobé pobyty ve zdravotnických zařízeních). Obyvatelé jsou nuceni přizpůsobovat se zde jednak režimu, jednak potřebám jiných obyvatel. Nemůže zhasínat ani rozsvěcet, kdy by chtěl. Nemůže nahlas poslouchat hudbu, někdy nemůže ani studovat nebo číst, protože je rušen činnostmi jiných. Všechny projevy jsou pod veřejnou kontrolou. Díky kombinaci těchto působících vlivů může pobyt v těchto zařízeních člověka dlouhodobě poznamenat. Tento člověk se pak cítí dobře jen ve společnosti těch, kteří prošli stejnou zkušeností.⁶⁰

Cílem mé bakalářské práce bylo poukázat na možnost, že i osoba omezená nebo zbavená způsobilosti k právním úkonům může mít problémy s dluhy nebo dluhovou pastí. Dále pak poukázat na sociální rozměr dluhové pasti a sociální propad u svých klientů. Oba tyto cíle má práce splnila.

---

⁶⁰ Srov. MATOUŠEK, O. *Ústavní péče*. Praha: SLON, 1995, s. 111.

Seznam literatury

DVOŘÁKOVÁ, Z.; a kol. *Slabikář finanční gramotnosti: Učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti*. Praha: COFET, a.s., 2009. ISBN 80-254-4207-4.

GABURA, J.; PRUŽINSKÁ, J. *Poradenský proces*. Praha: SLON, 1995. ISBN 80-85850-10-9.

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum. Základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-807367-485-4.

KOLEKTIV AUTORŮ *Sborník příspěvků ze seminářů pořádaných v rámci projektu Život do svých rukou*. Praha: QUIP, 2007. ISBN 80-903921-0-5.

KOLEKTIV AUTORŮ, *Romové ve městě: sešity pro sociální politiku*. Praha: Socioklub, 2002. ISBN 80-86484-01-7.

KOPŘIVA, K. *Lidský vztah jako součást profese*. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-429-X.

KOZLOVÁ, L. *Sociální služby*. Praha: TRITON, 2005. ISBN 80-7254-662-7.

KŘIVOHLAVÝ, J. *Jak si navzájem lépe porozumíme: Kapitoly z psychologie sociální komunikace*. Praha: Svoboda, 1988. ISBN 25-095-88.

MATOUŠEK, O.; a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 2. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-502-8.

MATOUŠEK, O.; a kol. *Sociální práce v praxi: Specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-X.

MATOUŠEK, O. *Ústavní péče*. Praha: SLON, 1995. ISBN 80-85850-08-7.

MAREČKOVÁ, J.; MATIAŠKO, M. *Člověk s duševním postižením a jeho právní jednání: Otázka opatrovnictví dospělých*. Praha: Linde, 2010. ISBN 978-80-7201-801-7.

Metodický postup: Systém vzdělávání finanční gramotnosti pro znevýhodněné občany, MPSV, 2010

MICHALÍK, J., a kol. *Poradenství uživatelům sociálních služeb*. Praha: Silueta, 2008. ISBN 978-80-903658-2-7.

MOJŽÍŠOVÁ, A.; a kol. *Kapitoly sociální práce v praxi*. České Budějovice. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2008. ISBN 978-80-7394-074-4.

POTŮČEK, M. *Křížovanky české sociální reformy*. Praha: SLON, 1999, ISBN 80-85850-70-2.

ŠUCHA, M.; CHARVÁT, M.; ŘEHAN, V.; a kol. *Kvalitativní přístup a metody ve vědách o člověku*. Olomouc: EPAVA, 2009, ISBN 978-80-244-2374-6.

VRBKOVÁ, L. *Už nikdy dlužníkem: Pro všechny, kteří si půjčili, půjčují a hodlají si půjčit peníze*. 3. vyd. Praha: COFET, a. s., 2009. ISBN: 978-80-904396-0-3.

Právní předpisy:

LZPS, zákon č. 1/1993 Sb., *Listina základních práv a svobod*, ve znění pozdějších předpisů.

OSŘ, zákon č. 99/1963 Sb., *občanský soudní řád*, ve znění pozdějších předpisů.

OZ, zákon č. 40/1964 Sb., *občanský zákoník*, ve znění pozdějších předpisů.

TZ, zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník*, ve znění pozdějších předpisů.

Internetové zdroje:

HŮLE, D. *Analýza nebankovních úvěrů*. [online], poslední aktualizace 11.12.2009, [cit. 2011-03-24] Dostupné na WWW: <[http://clovekvtsni.cz-TZ:Analýza nebankovních úvěrů: Noví hráči v predátorském indexu.html](http://clovekvtsni.cz-TZ:Analýza%20nebankovních%20úvěrů:Noví%20hráči%20v%20predátorském%20indexu.html)>

Evropská sociální charta. [online], poslední aktualizace 14.3.2010, [cit. 2011-03-24] Dostupné na WWW: <<http://ww2.cmkos.cz/eit/ervsocch.htm>>

Seznam příloh

Příloha I Vyhodnocení výzkumu – graf 1

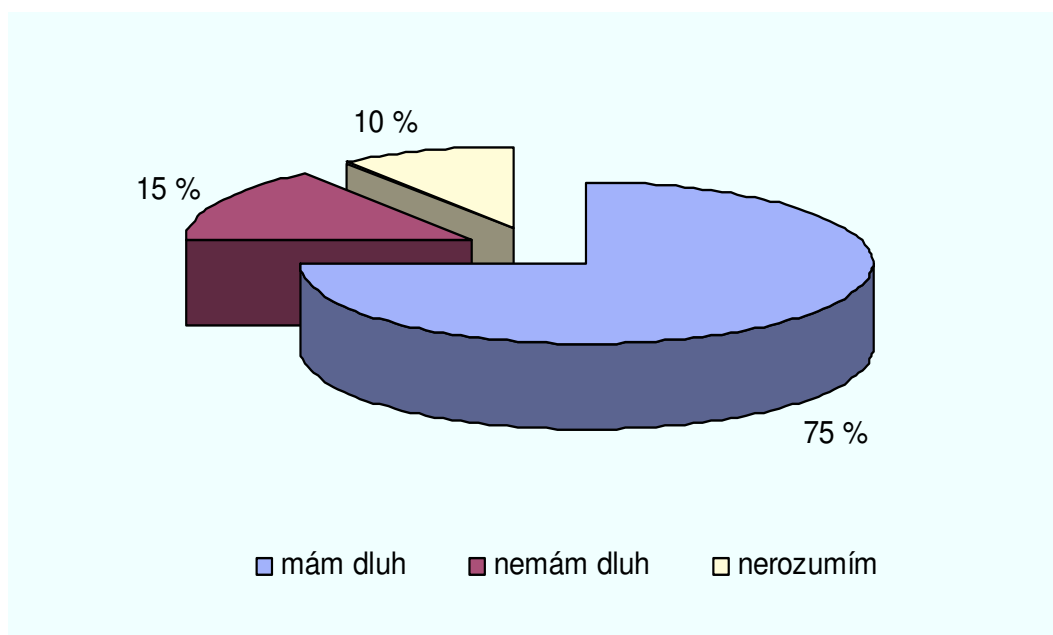
Příloha II Souhlas zaměstnavatele Města Písek s prováděním výzkumu v organizaci.

Příloha I

Vyhodnocení výzkumu – graf 1

V této příloze číslo 1 jsem obrazově zpracovala výsledek mého výzkumu, který potvrzuje, že převážná většina klientů se v rozhovoru sociálního pracovníka a klienta vyjádřila, že se jich problém zadlužení dotýká. U většiny klientů můžeme hovořit i o dluhové pasti, v jejím slova smyslu. Tato dluhová past nenabývá sice velkých rozměrů, ale s ohledem na finanční situaci klientů není toto zjištění dobré. Část klientů vzhledem ke svému zdravotnímu stavu a psychickým problémům vůbec smysl otázek a vlastní pojem dluhu a dluhové pasti nereflektuje.

Graf 1: Počet respondentů omezených nebo zbavených způsobilosti k právním úkonům se zaměřením na dluhovou problematiku (v procentech)

Zdroj: Vlastní výzkum

Výběrový soubor tvořilo celkem 20 klientů omezených nebo zbavených způsobilosti k právním úkonům. Graf 1 zachycuje odpovědi respondentů na otázku týkající se dluhové problematiky. Ze zkoumaného souboru nejvíce 75 % (15) respondentů odpovědělo, že se jich problematika dluhů a dluhové pasti dotýká, 15 % (3) odpověděli, že dluhy nemají a nikdy neměli a zbývajících 10 % (2) respondentů položené otázce nerozuměli.

Příloha II

Souhlas zaměstnavatele Města Písek s prováděním výzkumu v organizaci

PID

Váš dopis zn.:

Ze dne:

Č. j.:

Vyřizuje:

E-mail:

Datum: 10.9.2010

Souhlas s provedením výzkumu

Souhlasím s provedením výzkumu na odboru sociálních věcí a zdravotnictví Městského úřadu v Písku, který provede pracovnice našeho odboru paní Věra Hlavínová v období od října do listopadu roku 2010 a použije výsledky výzkumu ve své závěrečné práci, týkající se problematiky osob omezených nebo zbavených způsobilosti k právním úkonům.

MĚSTO PÍSEK

Jiří Rybák, vedoucí OSVZ

Abstrakt

HLAVÍNOVÁ, V. *Sociální rozměr dluhové pasti u osob omezených nebo zbavených způsobilosti k právním úkonům ve městě Písku*. České Budějovice, 2011. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra praktické teologie. Vedoucí práce Ing. Jaroslav Šetek, Ph. D.

Klíčová slova: finanční gramotnost, znalosti finanční stability a likvidity pro domácnosti, dluhová past, osoby omezené nebo zbavené způsobilosti k právním úkonům, úvěrové modely domácností v praxi, sociální problémy, specifické kompetence v protidluhové pasti, role sociálního poradce ve finančních otázkách

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou sociálního rozměru dluhové pasti u osob omezených nebo zbavených způsobilosti k právním úkonům ve městě Písek. Práce obsahuje teoretické i praktické zpracování problematiky. Teoretická část popisuje zadlužení jako takové, vymezuje jeho formy se zaměřením na zmíněné skupiny osob. Praktická část je věnována kvantitativnímu výzkumu zaměřeného na město Písek. Zjišťuje jaké dopady a jak velký vliv má zadlužení a dluhová past na osoby omezené nebo zbavené způsobilosti k právním úkonům.

Abstract

HLAVÍNOVÁ, V. *Social dimension trap financial of persons with reduction of law act in town Písek*. České Budějovice, 2011. Bachelor work. University of South Bohemia in České Budějovice. Faculty of Theology. Department of Practical Theology. Supervisor Ing. Jaroslav Šetek, Ph. D.

Key words: financial literacy, importance of financial stability and liquidity for the households, debt trap, persons with reduction of law act, the credit models in the practice, social problems, the specific competencies – anti-debt trap, hard a soft skills – social consultantas on finance

This thesis is oriented at social dimension debt trap of persons with reduction of law act in town Písek. My thesis contains theoretical and practical process of problems. The theoretical part describes debt itself, defines kinds of debt oriented for the mention persons. Practical part of this thesis is dedicated to the research from the town Písek. The goal is to find out, how big the impact of debt and debt trap on the persons with reduction of law act.